

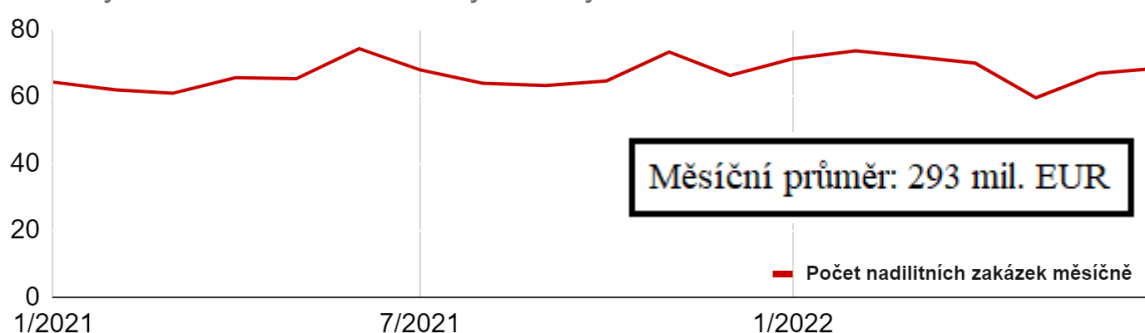
Mapování ruského vlivu v EU

Hlavní zjištění

- Analyzovali jsme rozsáhlá data o vlastnických strukturách společností a propojili je s údaji o veřejných zakázkách.
- Zmapovali jsme:
 - a. 6 278 společností napojených na osoby, na které se vztahují sankce EU,
 - b. 3 165 dalších společností spojených s osobami na Navalného FBK seznamu nebo sankcionovaných jinými zeměmi, ale nikoli EU,
 - c. 30 092 společností kontrolovaných z Ruska¹.
- V důsledku toho by 36 370 společností nemělo dostávat žádné nadlimitní veřejné zakázky v EU.

Z dat však vyplývá, že se to dosud děje v téměř nezměněné míře:

Zakázky v EU získané firmami vystavenými k 4/2022 sankcím

(Zdroj: TED, Orbis, výpočty Datlabu. Obrázek vychází ze vzorku 242 spolehlivě identifikovaných společností. Skutečný objem může být podstatně vyšší.)

- Podobných výsledků dosahujeme i v případě českých EU dotací, které však aktuálně (překvapivě) podléhají slabší regulaci.

¹ Ty byly vyloučeny z příjmu veřejných peněz pátým balíčkem omezujících opatření proti Putinovu režimu v reakci na jeho brutální agresi proti Ukrajině a jejímu lidu
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2332.

Úvod

Sankce EU proti ruské agresi zavedené v roce 2022 a dále prodlužované zhruba každý měsíc kladou poměrně tvrdé požadavky na všechny podnikatelské subjekty v EU. Ověřit, zda se na právnickou osobu mají vztahovat sankce, je složité. To platí zejména pro subjekty bez předchozích zkušeností s předpisy proti praní špinavých peněz (AML). Tato složitost se ještě zvyšuje s povinností identifikovat také subjekty kontrolované z ruského území a/nebo ruskou vládou, jak to vyžaduje 5. sankční balíček od zmíněných orgánů veřejné moci (nikoli však výhradně od nich).

Naším cílem je prokázat proveditelnost celoevropského screeningu společností na základě dostupných velkých dat. S takovou pomocí by mohly být veřejné i soukromé subjekty při uplatňování sankčních pravidel podstatně efektivnější.

Interpretace výsledků

Veřejné zakázky

Hlavní výsledky týkající se veřejných zakázek jsou již shrnuty v části Klíčová zjištění. Je však třeba poznamenat, že jsou velmi pravděpodobně neúplné z řady důvodů. Především jde o kvalitu údajů o veřejných zakázkách a vlastnictví, což vyplývá především z možnosti skrývat majetek prostřednictvím neprůhledných sítí firem v mnoha daňových rájích.

Podle hrubého odhadu v našem vzorku chybí více než 50 % sankcionovaných společností, což znamená, že objem rizikových zakázek může být ve skutečnosti podstatně vyšší. Ty bohužel díky absenci některých informací ve výsledku nemusíme být schopni identifikovat ani my, ani příslušní veřejní zadavatelé. Naše přístupy jsou však ve stavu proof-of-concept a mohou být dále vylepšeny.

Naše výsledky lze interpretovat dvěma způsoby:

- A. Sankce byly méně úspěšné, protože ruský vliv na dodavatele veřejných zakázek přetrvává. Veřejní zadavatelé nevidí vazby a rizika jako my nebo nemají dostatečnou míru jistoty, aby skutečně vyloučili uchazeče nebo vypověděli smlouvy.
- B. Sankce byly úspěšné a ruský kapitál byl po 3/2022 rychle vytlačen od dodavatelů veřejných zakázek. Všechny naše výsledky jsou tedy falešně pozitivní, protože některá data o strukturách firem jsou zastaralá.

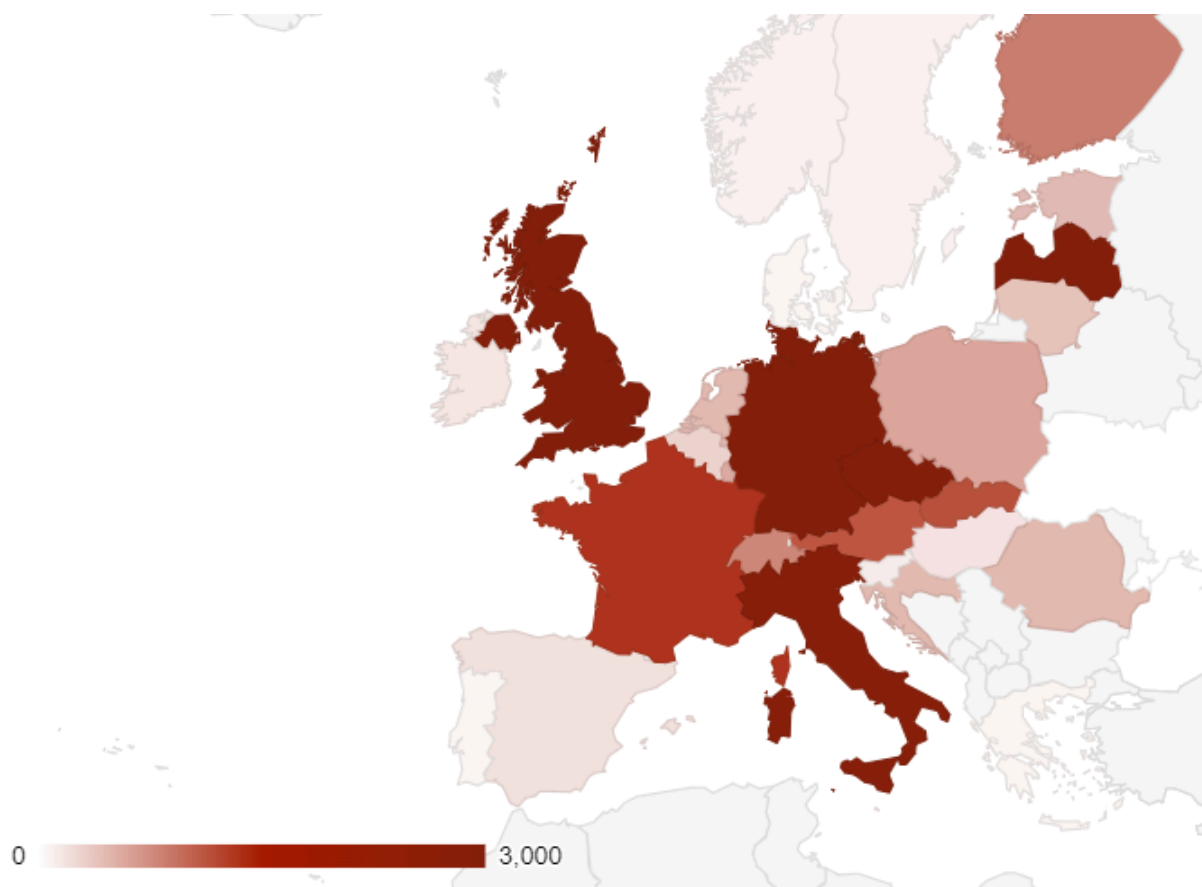
Fondy EU

V rámci vedlejšího projektu jsme zkoumali případy čerpání dotací EU poskytovaných v ČR. Oproti **třem rizikovým dodavatelům nadlimitních zakázek²**, pozorujeme **22 rizikových firem s běžícími dotacemi EU**, i když u většiny z nich je riziko způsobeno pouze tím, že jsou řízeny z území Ruska. Toto je zakázáno pro dodavatele veřejných zakázek, ale ne pro příjemce dotací EU (což se zdá být poněkud paradoxní). Vzhledem k tomu, že mnoho grantů EU často končí čerpáním veřejných zakázek, plánujeme v budoucnu dále zkoumat dodavatele příjemců grantů.

² Jména subjektů, jak vyplývá z licence Bureau van Dijk, nemůžeme zveřejnit, s výjimkou těch, které jsou již veřejně známé - například STRABAG.

Ruské vazby obecně

Náš průběžný výsledek, kterým je identifikace společností s rizikovými vazbami, však může být cenný sám o sobě. Naše práce ukazuje, že s danými zdroji dat by příslušné orgány mohly zvýšit efektivitu identifikace nebo ruského vlivu a vazeb na sankcionované subjekty.

Společnosti pod ruskou kontrolou a/nebo se sankcionovanou osobou ve vlastnickém řetězci. Německo, Velká Británie, Lotyšsko a Česko mají více než 3000 takových společností.

Data a metodika

Pro naši analýzu kombinujeme několik přístupů a souborů dat, abychom identifikovali potenciálně sankcionované subjekty. **Hlavními zdroji dat jsou:**

1. Databáze Orbis o celosvětových vlastnických vazbách od Bureau van Dijk³, včetně údajů o příjemcích zisků společnosti, manažerech a dalších informacích z rejstříku.
2. Český Obchodní rejstřík, Evidence skutečných majitelů
3. sankční seznamy EU, USA a dalších zemí, jakož i Navalného FBK seznamy a seznamy příslušných osob zveřejněné různými orgány na Ukrajině. Cenným přínosem je také konsolidace některých z těchto zdrojů provedená Opensanctions.org.

S využitím těchto zdrojů vytváříme vlastní software pro provádění různých úkolů potřebných k identifikaci příslušných rizik. Hlavní cíle jsou:

1. Vypracovat úplný seznam subjektů, na které se vztahují (nebo mohou vztahovat) sankce, politicky exponovaných osob a jejich příbuzných.
2. Identifikovat jejich přímé vazby na podnikatelské subjekty (např. vlastnictví akcií), jakož i další vazby na ruskou vládu nebo osoby se sídlem v Rusku - ty je samozřejmě třeba řešit odděleně, a to z důvodu odlišné relevance s ohledem na regulaci sankcí.
3. Prozkoumat vlastnické struktury s cílem identifikovat síť podnikatelských subjektů, které nepřímo podléhají i sankcím.
4. Určit jejich roli jako dodavatelů veřejných zakázek (TED, české zdroje) a příjemců prostředků EU.

Výsledkem je seznam společností se sídlem v EU, na které **by se mohly vztahovat sankce** kvůli nedávno (2021+) zaznamenaným vazbám na Rusko a/nebo na sankcionované osoby. Tento přístup, stejně jako jakýkoli přístup pracující s veřejnými zdroji, jako jsou obchodní rejstříky, je ze své podstaty zpožděný. Je pravděpodobné, že falešně identifikujeme společnosti, kde se sankcionovaná osoba teprve nedávno zbavila svých podílů nebo vlivu. Nicméně takové identifikované riziko může být stále

³ Databáze byla laskavě poskytnuta zdarma. Pro poskytnutí úplných výsledků třetím stranám je třeba získat rozšířenou licenci.

relevantní i přesto, že příslušná osoba byla z veřejných rejstříků vyškrtnuta. To může mít různé příčiny - od využívání bílých koní až po skrytí vlastnické struktury s cílem vyhnout se sankcím.

Příkladem takové nejistoty může být společnost Strabag, která tvrdí, že panu Děripaskovi zamezila přístup k penězům, ale on dál zůstává jejím akcionářem⁴. V důsledku toho má potenciální prospěch z každé zakázky, kterou společnosti zadá, protože hodnota jeho akcií stoupá - v případě, že budou sankce ukončeny. Proto do zkoumaného vzorku zahrnujeme společnost Strabag a její dceřiné společnosti (tvoří zhruba 1/3 celkového objemu zakázek).

Závěr - jsou potřeba lepší nástroje

Zjistili jsme, že 33 % identifikovaných vazeb má délku 3 a více (Rusko → společnost A → společnost B → společnost C) a zahrnuje 2 a více zemí. To znamená, že standardní zjednodušené nástroje pro kontrolu vlastníků společností v místních rejstřících se mohou ukázat jako velmi neefektivní, stejně jako v případě českých rejstříků. **Více než 1000 společností, u kterých vidíme vazbu na Rusko, nemá odpovídající záznam v obchodním rejstříku ani v rejstříku skutečných majitelů.** To svědčí o relativní slabosti AML legislativy, ale co je důležitější: vede to k tomu, že řada veřejných i soukromých subjektů prakticky nedodržuje sankční pravidla.

Aby sankce skutečně fungovaly, je třeba veřejnému i soukromému sektoru poskytnout robustnější nástroje k ověřování vlastníků společností (nad rámec možností Arachne). V opačném případě je pravděpodobné, že budou porušovat sankční pravidla - možná aniž by o tom věděli a aniž by za to nesli odpovědnost. Stručně řečeno - kýžený efekt sankcí se nedostaví (jak naznačuje náš hlavní výsledek).

Zjednodušeným příkladem takového nástroje jsou naše české webové stránky sankce.datlab.eu. Ačkoli nutně neposkytuje dostatečnou jistotu pro právní kroky, nabízíme robustní screening, který může být podnětem k dalšímu šetření. Pokud však EU chce, aby její nařízení skutečně fungovala, možná bude muset trhu poskytnout více informací než jen seznam ruských názvů.

Doufáme, že náš výstup pomůže uvědomit si, že nejenže nesledujeme důkladně ruská aktiva, ale že nesledujeme ani ruský ekonomický vliv obecně. Přísnější pravidla pro boj proti praní špinavých peněz a jejich prosazování pravděpodobně začnou platit až po skončení této krize. Měli bychom však toto varování brát vážně - příště můžeme čelit podobnému problému s vlivem Číny nebo při omezování využívání daňových rájů.

O autorech

Ve společnosti Datlab s.r.o. se specializujeme na sběr dat o veřejných zakázkách a identifikaci souvisejících rizik. V roce 4/2022 jsme zveřejnili "dočasný sankční seznam", který umožňuje českému veřejnému sektoru a novinářům efektivně mapovat subjekty s vysokým rizikem sankcí (typicky právnické osoby s vazbami na osoby ze sankčního seznamu nebo osoby ovládané z Ruska). O měsíc později jsme spustili online kontrolní nástroj sankce.datlab.eu, který nyní doporučuje Ministerstvo pro místní rozvoj veřejným zadavatelům pro účely prověřování dodavatelů. Tento nástroj jen v září 2022 použilo 3,049 uživatelů k prověření více než 11.000 společností.

Kontakt

Jiří Skuhrovec

+420 602 693 748

jiri.skuhrovec@datlab.eu

<https://cz.linkedin.com/in/jiri-skuhrovec-8ba3953>